

Rumuni u Srbiji

(od profesora Gustava Vajganda, Lajpcig, lingvističko istraživanje u istočnoj Srbiji u drugoj polovini 19-og veka)

Gustav Vajgand(Gustav Weigand), kratka biografija

Gustav Vajgand je bio Nemački filolog, odnosno stručnjak za jezike-lingvisti. Rođen je 1. Februara 1860 u Duisburgu, preminuo 1930 u Belgeršajnu kod Lajpciga. Njegova specijalnost su bili Balkanski jezici, a naročito Rumunski(Vlaški)-Rumunski i Aromunski dijalekti. U svetu nauke poznat je po doprinosu istraživanjima dijalektologija rumunskog(vlašskog) jezika na Balkanu kao i odnosa među balkanskim jezicima.

Vajgand je studirao Romanistiku u Lajpcigu. Godine 1888 napisao je disertaciju o jeziku Vlaha(Aromuna) u regionu planine Olimp u Grčkoj. Nakon 4 godine, 1892 učestvuje kao koautor u objavljivanju teze o posebnoj grupi Vlaha severnoistočne grčke Magleno-Rumunima.

Već naredne 1893 godine ustanovio je Institut za Rumunski Jezik a nešto kasnije i za Bugarski jezik na univerzitetu u Lajpcigu, bio je to i prvi institut za Rumunski jezik van Rumunije.

Tokom narednih godina, Vajgand je putovao Balkanskim poluostrovom da bi istraživao teme iz domena njegovih studija, naročito se zanimao za Vlaški i Bugarski jezik. Pritom je i učio lokalne jezike. Godine 1908. Objavljuje jedan od najznačajnijih radova-Jezički Atlas Dakorumunskog Govornog Područja. Bio je to prvi rad takve vrste u naučnoj oblasti Romanistike. Ovaj rad je uz neke korekcije aktuelan i danas. Godine 1917 osniva pri Univerzitetu u Lajpcigu Institut za Jugoistočnu evropu i Islam.

Tokom Prvog Sv. Rata, Vajngad je bio poslat od strane nemačke administracije u Makedoniju, radi daljih etnoloških istraživanja koja su finansirana od Kajzera Vilhema II. (Keiser Wilhelm II.). Rezultati istraživanja objavljeni su pod naslovom "Etnografija Makedonaca" 1823 godine. Vajgand je takođe uveo

pojam "Aromuni" umesto opšteg naziva Makedonac, za rumunsko(vlaško) stanovništvo Makedonije.

U znak priznanja za rezultate na polju vlaškog jezika na Balkanskom poluostrovu, Gustav Vajgand je izabran za inostranog člana Rumunske Akademije Nauka. Takođe je izabran za inostranog člana Bugarske Akademije Nauka i Makedonskog Naučnog Instituta.

Radovi Gustava Vajganda:

(1888): Die Sprache der Olympo-Walachen. Dissertation, Universität Leipzig.

(1892): Vlacho-Meglen. Eine ethnographisch-philologische Untersuchung. Leipzig.

(1895): Die Aromunen/Ethnographisch-Philologisch-Historische Untersuchungen. Leipzig.

(1907): Bulgarische Grammatik

(1908): Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebiets. Leipzig: Barth.

(1922): Spanische Grammatik für Lateinschulen, Universitätskurse und zum Selbstunterricht

(1913): Bulgarisch-deutsches Wörterbuch

(1913): Albanesische Grammatik im südgegischen Dialekt (Durazzo, Elbassan, Tirana). Ambrosius Verlag Leipzig.

(1923): Ethnographie Makedoniens. Leipzig.

(1925): Die Berglaute Lahuta e Macis Gjergj Fishta, Hrsg. Leipzig : Joh. Ambr. Barth, übers. u. erl. von Gustav Weigand.

Rumuni u Srbiji

(Verzija članka na srpskom)

Weigand, Gustav. Die Rumänen in Serbien. GLOBUS: illustrierte Zeitschrift für Länder- und Völkerkunde, Bd. LXXVII. Nr. 17. 1900., s. 265-269

Str. 265

Putnik koji plovi Dunavom naniže i koji nije upoznat sa etnogeografskim prilikama zemalja donjeg toka Dunava, veoma bi pogrešio kada bi prešao sa političkog na tamošnje etnografske prilike. Izuzev gradova, moglo bi se reći da je cela donja obala Dunava sa obe strane - rumunska, dok je politički podeljena između Mađarske, Srbije, Rumunije i Bugarske.

Prvo rumunsko selo na levoj obali Dunava je Ovča, preko puta Beograda, potom sledi mešavina Srba, Mađara, Rumuna i Nemaca, ali samo na kratkoj deonici, od Pančeva do Basiaša, odatle niže su sela, izuzevši nekolicinu srpskih naselja, čisto rumunska, uprkos tome što je i u samoj Rumuniji struktura stanovništva šarolika. Na desnoj obali Dunava rumunski element se javlja nešto dalje nizvodno, kod Dobre u Srbiji, nakon ulaska reke u prelepu klisuru Kazani.

Nakon što ću se nekom drugom prilikom baviti razmenom stanovništva između Rumunije i Bugarske, daću sebi slobodu da se u ovom osvrtu bavim isključivo Rumunima u Srbiji koji, šta više, nisu naseljeni samo niz Dunav, već duboko prodiru na teritoriju Srbije tako da je, izuzimajući srpsko jezičko ostrvo kod Negotina, ceo severoistok Srbije rumunski.

U leto 1898. godine, zarad lingvističkih istraživanja, proputovao sam celo ovo područje u društvu dr Bihana, mog nekadašnjeg učenika 9. avgusta smo se uputili parobrodom, koji povezuje rumunsku sa srpskom obalom, iz Turnu Severina ka Kladovu, jednoj fleki, koja upoređujući je sa Turnu Severinom, asocira na orijent. Kladovo je poznato po tvrđavi, koja je sve do 1867. godine imala tursku posadu. Sada je ona preuređena u kasarnu, dok je na mestu nekadašnjeg groblja napravljena bašta sa zasađenim povrćem. Kladovo samo po sebi nema nikakav značaj pošto mu nedostaje zaleđina, dok glavna saobraćajnica koja povezuje Srbiju sa Rumunijom vodi od Negotina ka Radujevcu. Pijacu posećuju isključivo meštani obližnjih rumunskih sela.

Stanovništvo je rumunsko sa izuzetkom učitelja, činovnika, trgovaca i lokalnog sveštenstva. Imao sam, naime, na umu da otputujem istog dana, ali su nas problemi sa pasošem i obezbeđivanjem prevoza naterali da se zadržimo nekoliko dana. Pošto se tih dana u Kladovu slučajno zatekao upravnik iz Negotina, dobili smo propusnicu na srpskom jeziku, koja nam je, za dalje putovanje kroz Srbiju, više značila od nemačkog pasoša. Sledećeg jutra smo kolima prošli kroz neravno područje, obraslo niskom hrastovom šumom, došavši do Brze Palanke koja je na nas ostavila kud i kamo bolji utisak od Kladova. I u Brznoj Palanci je stanovništvo rumunsko, izuzimajući činovnike i desetak cincarskih porodica koje su se ovamo doselili kao trgovci i kafedžije. Nameravao sam da se odatle uputim ka Milanovcu, ali nas je gradonačelnik nagovorio da obavezno posetimo manastir Vratnu od čijih stenovitih kapija zastaje dah. Posle ručka smo se, u pratnji vodiča, uz punu opremu, uputili ka brdovitom jugu. Beše vrućina koja nas je, natovarene brojnim prtljagom, naterala da se pristojno preznojimo. Tim više smo se obradovali izvoru sa predivnom vodom na koji smo putem naišli.

Prošli smo kroz Urovicu, malo selo, čiji su stanovnici polovinom bili Rumuni polovinom Srbi. Preteće nevreme nas je nateralo da ubrzamo korak i još pre pljuska stignemo u krčmu u selu Vratna gde smo bili primorani da ostanemo pošto se manastir nalazio naviše doline. Odseli smo kod cincarskog ugostitelja gde su smeštaj i hrana bili zadovoljavajući ali i pored toga nismo uspeli da se odmorimo jer nas je u tome omelo nevreme praćeno grmljavinom. I pored jakog pljuska odlučili smo da se sledećeg jutra uputimo ka manastiru gde nas je pokisle srdačno primio iguman manastira.

On nam je pokazao vrednu manastirsku biblioteku koju su mahom činile liturgijske knjige na rumunskom iz prošlog veka, od kojih je samo jedna datirala iz XVII veka. Knjige na crkvenoslovenskom su bile nešto starije, ali ne posebno.

Kada je pljusak prestao, popeli smo se strmom stazom do kanjona u kom se nalazio manastir i ispred sebe ugledali stenovitu kapiju. Zastali smo zapanjeni. Obe kapije nalazile su se na udaljene 60 metara jedna od druge. Gornja kapija je visoka 30 sa zidovima debelim u proseku 8 metara. Srazmera donje kapije je

str.266

donekle manja. Kroz sredinu kapije žubori potok. Stena je krečnjak sa mnogobrojnim otvorima i malim pećinama. Celokupni pogled je impresivan i spada zasigurno u najlepša čuda prirode sa kojima sam se do sada susretao. Nismo se nimalo pokajali što smo se odlučili da odstupimo od prvobitne rute. Vetar i kiša su nas primorali da se ponovo vratimo u manastir gde smo uz skroman ručak okrepili. Oko 2 sata krenuli smo sa vodičem koji nam je bio neophodan da bismo se kroz šumovit predeo uputili ka Topolnici. Nebo se malo razvedrilo ali je put bio loš, delimično prljav. I pored toga smo požurili jer je pred nama bilo još 6 sati puta. Okolina je, nasuprot mojih očekivanja, bila prilično šarolika. Šuma je često otkrivala svetlije predele, u kojima su se nazirala kukuruzna polja, a često smo nailazili na siromašne salaše (pojedinačno izdvojene kuće) rumunskih seljaka. U jednom od takvih smo bili primorani da potražimo sklonište, ali se nismo duže zadržali pošto je kiša prestala da pada. Nakon što je počelo da se smrkava, stigli smo napokon do visoravni koja se pružala duž porečke reke. Ovde nas je napustio naš vodič, a nama je preostalo da se spustimo stazom u dolinu koja je bila udaljena oko pola kilometara. Preko lelujaćeg brvna, ili bolje rečeno stabla, prešli smo nabujali potok i prilično umorni stigli do prljavog stola gde osim jaja i rakije ništa drugo nismo dobili, čak ni hleba nije bilo pa smo morali da se zadovoljimo mamaljigom (kačamakom).

U gostionicama koje drže Cincari možete biti sigurni da ćete dobiti dovoljno hrane, pića i čistoće, dok je u onim čiji su vlasnici domaće stanovništvo to retkost, a o čistoći da i ne govorimo.

Kreveta naravno nije bilo, pa je moj saputnik iskolačio oči kada je shvatio da obučen noć mora da provede ležeći na drvenoj klupi. Ja sam se na sve to već nekako navikao i, uzimajući u obzir težak dan koji je bio iza nas, može se reći da smo se prilično dobro odmorili. Odličnim putem smo se sledećeg jutra uputili niz dolinu, napravili kratki predah u selu Mosna gde smo kod ugostitelja Albanca za dve rakije, koje se serviraju u malim flašicama, hleb, sir i zelenu papriku platili samo 16 pfeninga. Kako je u ovim slabo posećenim krajevima prehranbeni proizvodi i prenoćište izuzetno jeftino, što je sušta suprotnost od Rumunije gde su takođe namirnice jeftine, ali cene u krčmama znatno veće.

U Milanovcu, prijatnom gradiću na obali Dunava, naseljenom Srbima i Rumunima, iznajmili smo dva konja kako bismo već istog dana stigli do Majdanpeka, smeštenog u okolnim brdima. Vlasnik konja nas je požurio tako što je predložio da će nas sačekati, rekavši da idemo putem kojim se sigurno nećemo zagubiti.

Uputili smo se kao po običaju oko dva sata ka gradiću smeštenom u podnožju visokih litica koje verno prate tok Dunava. Otuda smo krenuli lagano uz krivudavu stazu a kada smo bili na vrhu išli smo toliko lagano, da konj mog pratioca dr Bihansa više nije hteo napred. Stvar se pogoršavala do te mere, da sam i sam izgubio volju, verovatno zaražen lenjošću mojih pratilaca, pa sam tako sišao sa konja i put nastavio pešice. Konje smo štapom gonili i u jednom trenutku mi se pričinilo da smo toliko usporili, kao kada bismo bez pomoći konja prelazili ovaj put. Išli smo tako uz i niz brdo sve dok se nije smrklo a da još uvek nismo stigli do svog cilja. Nadam se da ćemo bar stići do Rajkova, kote zacrtane na generalštabnoj mapi srpske vojske. Kada smo napokon stigli do Rajkova, zatekli smo nekolicinu oronulih stračara koje su nekada koristili zaposleni u sada napuštenom rudniku. Bilo je toliko mračno kada smo stigli do poslednjeg uzvišenja, sa kojeg je put strmovito vodio nizbrdo i delio na više rukavaca,

tako da više nisam bio siguran kuda se trebamo uputiti. Sjahali smo i pustili konje napred da sami izaberu put. Bilo je do te mere mračno da, iako smo se kretali blizu jedan drugog, nismo bili u prilici da se vidimo. Uz pomoć dva dugačka štapa pokušavao sam da se orijentišem kako ne bismo rizikovali da zalutamo u ponor. Konji su, na svu sreću, dobro znali put te smo tako u 11 sati stigli u Majdanpek, u gostionicu u kojoj nas je sa neskrivenim osmehom sačekao gostioničar koji nam je prethodno pozajmio konje. Da je i za njega naš brzi dolazak predstavljao iznenađenje, u to ne treba da sumnjam. Smisao za humor nam se vratio nakon što smo dobili lepu sobu sa pristojnim obrokom. U subotu, 13. avgusta, proveli smo ceo dan u Majdanpeku. Bio je pijačni dan pa su se zbog toga u Majdanpek sa svih strana sjatili rumunski seljaci u nameri da rudarima prodaju svoje proizvode a da se zauzvrat opskrbe potrebštinama u gradskim dućanima. Da su mnogi od njih koristili ovu priliku da ispiju koju čašicu u gostionicama, to možemo da posvedočimo. Istražio sam dijalekte iz Leskova, Jasikova, Vlaola, Voluje i Majdanpeka i usput se raspitavši za stanovništvo okolnih sela uštedeo put ka zapadu.

U samom Majdanpeku su većinom Rumuni, koji su se, kao rudari, ovamo doselili pre 50 godina iz Moldove u Banatu i delom iz Saske. Pored njih u gradu žive rudari nemačkog i slovačkog porekla, doseljeni iz Mađarske. Još u rimsko doba poznata okna nisu više toliko isplativija; kako sam čuo od direktora rudnika, Engleza, nakon odbijanja troškova eksploatacije, gotova da ne ostane nikakav profit. Najgore u svemu je položaj rudnika, u brdima, daleko od saobraćajnica i železnice kojom bi se transportovala ruda što u mnogome uvećava troškove.

Sledećeg dana smo se, uspevši se na liticu, sa koje se pružao prelep pogled na dolinu u kojoj je smešten Majdanpek, nastavili beskonačni put ka Rudnoj Glavi kroz Šašku dolinu (Saksonsku dolinu) u kojoj se i nekada kopala ruda, i na kojoj je još vidljiva trasa kojom je transportovana ruda. U Rudnoj Glavi smo u krčmi, čiji je vlasnik Cincar poreklom iz Bele kod ohridskog jezera, pojeli kuvano pile. Za to vreme su kišoviti oblaci prerili selo a kiša koja je neprekidno padala dovela je do bujica koje su pred sobom odnele sve mostove.

str.267

Putovanje smo dalje nastavili pešice, i uz dosta sreće smo strmim stazama nekako prešli preko šaškog potoka, no kada smo se spustili u dolinu uputivši se putem ka Crnajki, naišli smo na nabujalu reku koja je sa sobom odnela most. Pokušali smo ispočetka da sletimo tok reke ali smo od toga morali da odustanemo zbog lošeg terena i kiše koja je nastavila da pada. Utočište smo potražili u obližnjem salašu gde smo proveli kraće vreme dok vlasnik istog nije pristao, uz određenu naknadu u novcu, da sa pašnjaka dovede konje kojim bi nas, na pogodnom mestu, prevezao preko nabujale reke. Ubrzo smo stigli u Crnajku, veliko selo, gde smo ponovo odseli kod jednog Cincara. Gostioničar nam je najpre ponudio malu sobu, prepunu buba, ali nas, je na moje insistiranje, kasnije uputio u veću, sređeniju sa čistim krevetima. Videlo se da se na putnike koji pristižu pešice gleda sa dozom podozrenja, poistovećujući ih u prvi mah sa skitnicama ili u najboljem slučaju sa zanatlijama. Policija je isprva takođe nastupila arogantno ali je, pročitavši našu propusnicu, veoma brzo promenila mišljenje. Sledećeg jutra smo se uputili dolinom reke uzvodno, uzdajući se u tačnost karte na kojoj je bio ucrtan jedino put sa desne obale reke. Same karte Balkanskog poluostrva mogu da prevare. Već kratko nakon izlaska iz sela, bili smo primorani da izujemo cipele i čarape kako bismo pregazili rečicu, koja je u međuvremenu opala, da bismo put nastavili bosonogi jer nas je nakon kratkog vremena ponovo čekala reka koju smo morali da pregazimo. Držali smo se uporno leve obale reke pošto je bujica, čak i tamo gde je bilo puta, sa sobom odnela sve mostove.

Već od Tande je put postajao bolji a kod Luke smo naišli na rečno korito. Tu smo bili primorani da potražimo pomoć vodiča koji nas je, zbog neprohodnosti puta pored nabujale reke, do Glogovice morao prevesti brdskom stazom gde smo utočište pronašli kod Cincara rodom iz Gospeša. Tu smo naišli na Nemce koji su kopali rudu u obližnjem, novouspostavljenom rudniku zlata. Stanovništvo je rumunsko, ali su dalje ka jugu sela poput Rgotine, Vražogrnci i Bele Reke bugarska, iako administrativno pripadaju Srbiji. Tako smo mogli da se uputimo ponovo ka severu, marširajući na početku ka Salašu, koji je čisto srpski, gde smo iznajmili kola, koja su nas vozila pravo u Negotin, ostavljajući iza sebe nekolicinu čisto srpskih sela. Put je u

dobrom stanju što i ne čudi jer se radi o deonici koja povezuje Makedoniju i Albaniju preko južne Srbije sa zapadnom Rumunijom. Deonica puta je omiljena u šta smo se i sami mogli uveriti susrećući Albance na za njih tipičnim malim konjima, ali je u isto vreme značajan i saobraćaj koji se odvija kočijama u šta smo se mogli uveriti posmatrajući ih iz krčme vlasnika Cincara iz Salaša.

Put do Negotina je bio dosadan sa izuzetkom kratke deonice koja prolazi kroz šumu, nakon koje se pruža odličan pogled na dalji predeo. Put prolazi pored manastira i velike škole za vinograde. Srpske vlasti nastoje da nadoknade štetu koja je nastala usled pojavljivanja vaši na vinovoj lozi kroz uvođenje američkih vrsta loze. Loza koja je proizvodila čuveno teško negotinsko vino, koja je krasila okolno područje, je potpuno uništena, a time i prihvodi lokalnog stanovništva. Put do grada vodi kroz močvaru, koja sa tri strane okružuje Negotin.

Negotin je gradić u unutrašnjosti, u kome se odvija živahna trgovina, sedište administracije kojom se kontroliše čitava severoistočna Srbija. Stanovništvo je većim delom srpsko ali i Rumuna ima dosta pošto su susedna sela na severu (Samarinovac), na istoku (Bukovča) na jugu (Mokranje) rumunska. Samo su sa zapadne i jugozapadne strane srpska sela koja su opet okružena rumunskim selima.

Da li je stanovništvo ovog jezičkog ostvra zaista srpsko, ne bih mogao sa sigurnošću da tvrdim, iako je jezik koji sam čuo da se govori u Negotinu zaista srpski, što su mi potvrdili i seljaci sa kojima sam razgovarao, dok se područje koje se oslanja na rumunska sela, južnije, dakle okolina Zaječara, bez svake sumnje bugarska.

U Negotinu smo proveli samo jednu noć, odsevši u Grand hotelu, čiji je vlasnik Rumun poreklom iz Bugarske; u kome smo bili prezadovoljni i hranom i smeštajem koje su naveliko prevazilazila moja skromno postavljena očekivanja. Od Negotina nas je put kolima vodio kroz velika rumunska sela Bukovče i Kobišnjicu ka granici na Timoku. Formalnosti vezane za pasošku kontrolu su brzo završene te nas je carinik, zajedno sa svojom suprugom koja je se dobro služila nemačkim jezikom, počastio flašom starog, dobrog negotinskog vina, što je ujedno bio prvi put da tokom našeg putovanja popijemo kvalitetno vino. Vojnik nas je teškim čamcem preveslao preko nabujalog Timoka koji predstavlja samo političku ali ne i etnografsku ili jezičku granicu, pošto se sa obe njegove strane govori isti rumunski, dok se naviše sa obe strane govori bugarski.

Posle ovog kratkog putopisa, osvrnuo bih se na stanovništvo.

Severni ugao Srbije, čiji planinski deo krivudavo preseca Dunav, nosi naziv Kraina, tačnije Krajina što prevedeno znači graničnu oblast. Stanovništvo Krajine je rumunsko. Od polovine ovog veka je granica rumunskog jezičnog stanovništva pomerena u korist Srba (Kanic, Srbija, Lajpcig 1868.) navodi da je prvo rumunsko selo u dolini Mlave Ždrelo. Varošica Kruševica je, po njemu, rumunska. Dalje navodi Rumune (str 235) sve do Čuprije i Aleksinca pa čak i južnije od Zaječara. Susreću se, doduše, i danas Rumuni na tom području ali više kao pojedinačne pridošlice, dok je masa Rumuna koja je nekada tamo živela definitivno slavizirana.

U Požarevcu, Petrovcu, Žagubici i Kruševici se pojedinačno još sreću velike kolonije Rumuna, ali mlađe generacije iako razumeju, više ne govore rumunski. U dolini Mlave se danas nalazi samo jedno čisto rumunsko selo to je Laznica, u distriktu Homolje, nešto severnije od Žagubice. Ova oblast koja se na severu graniči sa homoljskim planinama predstavlja jezičku granicu. Sve oblasti koje se nalaze južno i zapadno, odnosno oblasti pogodne za ratarstvo su izgubljene za rumunski element. Nasuprot tome je severni planinski deo zaštićen od slovenizacije i predstavlja takoreći značajno jačanje

Str.268

rumunskog elementa, pre svega kroz značajan prirodni priraštaj, ali i kroz potpunu asimilaciju slovenskog elementa u Krajini, sa izuzetkom Negotina i okolnih srpskih sela.

Postoji jedino izolovano srpsko selo u Krajini, Petrovo Selo, čiji su stanovnici Crnogorci, naseljeni novijeg datuma. Donji deo Peka je do zelenika srpski, onda od Vukovića do Kruševice pomešano stanovništvo, dalje naviše je sve rumunsko i tako sve ka istoku do Vidina u Bugarskoj. Na jugu ne postoji prirodna granica, da bi sela uzvodno od Bele Reke bila rumunska a nizvodno bugarska. Rumuni su prodrli i južno od Dunava usisavši pritom sva srpska naselja na koja su naišli.

Kada bi se povukla linija od Golupca na Dunavu, preko Petrovca na Mlavi ka Zaječaru na Timoku, tako bi se, oslanjajući se na Dunav na severu dobio prostor u Srbiji naseljen isključivo Rumunima, ne uzimajući u obzir nekolicinu naselja u kojima živi stanovništvo nerumunskog maternjeg jezika. Precizna jezička granica se prostire na sledeći način: Dobra na Dunavu, odatle južno preko brdovitog predela obraslog šumom, onda dolinom Peka uzvodno Vuković, Srpce, Lješnica, Sena, Kaona, Majdan-Kučajna, u kojoj pretežno žive rudari rumunskog porekla, mada ima i Slovaka i Nemaca iz Ugarske, blizu Kruševice postavljena Kučajna je srpska, Cerovica je rumunska a odatle obližnja Ceremošnja mešana, ostala naselja u gornjem toku Peka su čisto rumunska. Ka jugozapadu granicu predstavljaju homoljske planine, nasuprot kojima do 1200 metara visoki Crni Vrh ne predstavlja jezičku granicu, na čijim padinama se sa južne strane prostiru rumunskim stanovništvom naseljena sela poput Jasikova i Vlaolja na zapadu, Krivelj, Bor i Oštrelj sa južne strane, ali je u poslednja tri nabrojana rumunstvo veoma ugroženo.

Najjužnija naselja su Dubočane, Mala i Velika Jasikova, Tabakovac na Timoku, koji odvajaju srpsko jezičko ostrvo kod Negotina od Bugara u zaječarskoj oblasti.

Severno od ove linije je sve rumunsko, izuzimajući Petrovo Selo, 18 sela blizu Negotina, i još nekolicine mešoviti naselja poput Urovice i Miroča i gradskih naselja u kojima se sreću doseljeni činovnici.

Prikažću listu rumunskih naselja uključujući zvezdicom označena mesta u kojima se sreće i značajna srpska populacija. Na žalost, nisam u prilici da dam tačan broj žitelja sela koje ću navesti.

Počecu sa zapada:

1.*Dobra na Dunavu.

U dolini Peka:

2. Vuković,
3. Srpce
4. Lješnica
5. Sena
6. Kaona
- 7.*Majdan-Kučajna
8. Cerovica
9. Ceremošnja
10. Neresnica
11. Bukovska
12. Voluja
13. Duboka (Dilboca)
14. Debeli Lug
15. *Majdanpek
16. Jasikovo
17. Leskovo
18. Vlaole.

U dolini Mlave:

19. Laznica.

U porečkoj dolini:

- 20.*Milanovac (pretežno srpski)
- 21.Mosna
- 22.Topolnica
- 23.Klokočevac
- 24.Rudna Glava
- 25.Crnajka
- 26.Tanda
- 27.*Golubinje
- 28.*Miroč
- 29.*Tekija
- 30.Sip
- 31.Cecerac
- 32.Kladušnica
- 33.Manastirica
- 34.*Kladovo
- 35.Kostol(Custei)
- 36.M.Vrbica
- 37.V.Vrbica
- 38.Rtkova
- 39.Korbovo
- 40.Vajuga
41. Brloga
- 42.Podvrška
- 43.Rečica
- 44.Velesnica
- 45.V.Kamenica
- 46.Bordelj
- 47.Grabovica
- 48.Reka
- 49.Brza Palanka
- 50.Kupusište
- 51.Slatina
- 52.*Urovica
- 53.Vratna
- 54.Mihajlovac
- 55.M.Kamenica
- 56.Jabukovac
- 57.Malajnica
- 58.Plavna (ovde se nadovezuju na jugu srpska sela Štubik i Popovac)
- 59.Kusjak
- 60.Džanjevo
- 61.Dupljani
- 62.Prahovo
- 63.Samarinovac
- 64.*Radujevac
- 65.*Negotin (Rumuni su u velikoj većini)
- 66.*Srbovlah
- 67.Bukovča
- 68.Kobišnjica.

U timočkoj dolini:

- 69.Mokranje
- 70.Tabakovac

- 71.Veliko Jasikovo
- 72.Malo Jasikovo
- 73.Dubočane
- 74.Glogovica. U dolini bele reke i njenih pritoka:
- 75.Luke
- 76.Topla
- 77.Bučje
- 78.Krivelj
- 79.Bor
- 80.Brestovac
- 81.Oštrelj
- 82.Mali Gornjani
- 82.Veliki Gornjani.

Što se tiče broja Rumuna, mogu izneti samo okvirne brojke. Lično nisam bio u prilici da se bavim statistikom pošto sam obišao samo manji broj naselja, ali čak i da sam ih sve obišao, pogrešio bih ukoliko bih se oslanjao na prebrojavanje kuća, kao što sam pokušao da uradim kod Cincara, zato što postoje naselja koja na prvi pogled deluju mala, ali je broj njihovih žitelja, zahvaljujući salašima razasutim oko sela, prilično veliki. Naselja koja se nalaze visoko u brdima, čiji se meštani bave stočarstvom, uglavnom su manja, ona smeštena niže, čiji se stanovnici bave stočarstvom i zemljoradnjom (na salašima) su srednje veličine (500-1500 stanovnika), dok ona u ravnici ili dolinama, kakvih je najviše, čiji se meštani bave zemljoradnjom, vinogradarstvom i uzgojem svinja su velika, tako da neretko u njima žive i do 5000 duša.

O broju Rumuna u Srbiji sam se kod srpskih vlasti raspitivao na razne načine, gde su se procene kretale od 150 do 180 hiljada. Kanic navodi podatak o 123 hiljada duša (str 325). Nisam uspeo da nađem na zvanične podatke koji navode etničku pripadnost. Ne bi se sigurno pogrešilo ukoliko bi se kao minimum uzeo broj od 150 hiljada Rumuna, a ukoliko bi se tom broju dodali i oni koji su se u međuvremenu posrbili ili žive rasuti na jugu i zapadu zemlje, stiglo bi se do najviše 200 hiljada Rumuna, tako da mi cifra od 180 hiljada deluje najrealnije.

Iako se srpske vlasti trude da srbizuju Rumune, rezultati su i dalje mršavi. Pokušava se delovati kroz državnu upravu, škole i crkvu. Postavljaju se isključivo srpski ili srpski orjentisani sveštenici, koji službu vrše samo na srpskom. Ali pošto seljaci uopšte ne idu u crkvu, tako propaganda kroz crkvu deluje iluzorno. Više uspeha ima škola, pogotovu u većim, zemljoradničkim sredinama, dok u brdovitim predelima, čiji žitelji žive na salašima, ostaju pošteđeni propagande.

Srpski jezik najviše deluje u mestima sa značajnijim državnim aparatom. Primetno je da se u tim mestima Rumuni odlično služe srpskim jezikom, ali i da obrnuto Srbi dobro govore rumunski.

Značajan pad broja Rumuna primetan je samo na zapadu i jugozapadu, posebno u požarevačkom okrugu, dok će u ostalim krajevima srbizacija morati još dugo da potraje. Na pitanje o doseljavanju je teško dati odgovor. Istočni i južni deo

Str.269

Rumuna potiče iz Male vlaške, nasuprot njima zapadni Rumuni, takozvani Ungureani, potiču iz Banata i najverovatnije da su se doselili davno, iako je pridošlica iz tog kraja bilo tokom ovog i prošlog veka; Bufani su se u Majdanpek i Majdan-Kučajnu doselili pre 50 godina, dok je tiho doseljavanje Rumuna iz Banata u ove krajeve primetno do u skorije vreme. Sećam se da sam u Tekiji sreo puno ljudi, rođenih u Banatu, sa druge strane sam imao prilike da u Klisuri i Banatskoj krajini čujem kako ljudi nameravaju da se presele u ovaj deo Srbije.

Mnogi toponimi potvrđuju, da su se Rumuni davno doselili, jer ukazuju na bugarsku a ne na

srpsku formu, a iz istorije znamo da nije samo Krajina, već je i celo pomoravlje nekada pripadalo Bugarskoj.

Sigurno je da su prve rumunske pridošlice nazive mesta čuli iz bugarskih usta kao na primer Dilboca, srpski Duboka, bugarski Dulboka. Topolnita, srpski Toponica, bugarski Topolnica. Jadan od najviših vrhova je Stol, srpski sto, bugarski stol. Pošto je veći deo sela novijeg porekla, ne treba se iznenaditi ako se naiđe na srpske ili rumunske osnove; rumunske su se delom održale poput: Crac lung, Cornet ili tipičan banatski izgovor Kornjet, Curmatura, La mormunt (mormint), delom su i prevedeni na srpski kao na primer Crna ruka, Tilva neagra i dr. Rumunske nazive ili nazive koji asociraju na Rumune srećemo i u okolini Zaječara: Kulme la kula, Vlaška dolina, Vlaško brdo itd. Zasigurno je bilo na jugu, bar sam tako informisan, do okoline Niša manjih rumunskih naseobina.

Glavni razlog iseljavanja iz Male Vlaške bio je ugnjetavanje seljaka od strane zemljoposjednika na početku ovog veka, posebno nakon uvođenja organskog statusa 1831. godine, dok je za to vreme, u Srbiji, koja se oslobađala turskog jarma, vladala sloboda. Pored njih su se doseljavali i stočari, koji nisu bili vezani za zemlju i koji su se, u potrazi za pašnjacima koje su odranije poznavali, trajno nastanjivali na ovo područje.

Na Ležanovoj karti su se, kada su Rumuni u Srbiji u pitanju, potkrali propusti. On obeležava gornji tok Timoka kao nastanjen Rumunima, iako se oni pojavljuju sporadično. Zaječar i Veliki izvor su po njemu rumunski, što nikada nije bio slučaj.

Njegova karta ipak jasno ukazuje na gubitak teritorije nastanjene Rumunima, posebno na zapadu i jugu, dok je njihov broj, koji je po ležanu 1857. iznosio 104 343 duše, u međuvremenu znatno porastao..

Link originalnog dokumenta na nemačkom jeziku:

<http://ia600405.us.archive.org/16/items/DieRumaenenInSerbien/DieRumaenenInSerbien.pdf>